



บทที่ 6

บทสรุป

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงการใช้ความรุนแรง คนจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าความรุนแรงมีสาเหตุมาจากธรรมชาติของมนุษย์และเมื่อเป็นธรรมชาติย่อมหมายความว่า ความรุนแรงเป็นเงื่อนไขทางพันธุกรรมที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตามในกรณีของการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมกลับพบว่า ประชาชนได้ทำการเคลื่อนไหวคัดค้านโดยการไม่ใช้ความรุนแรงเกือบตลอดระยะเวลาของการประท้วง ดังนั้นการสรุปว่าการใช้ความรุนแรงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ก็คงจะไม่ถูกต้องนัก นอกจากนี้ยังมีการศึกษาหรือทฤษฎีจำนวนหนึ่งเชื่อว่า การใช้ความรุนแรงเกิดจากความรู้สึกคับข้องใจซึ่งเป็นผลมาจากความคาดหวังกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นไปด้วยกันไม่ได้ แต่จากกรณีศึกษาดังกล่าวพบว่าความไม่พอใจแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้มีการใช้ความรุนแรงได้ โดยในช่วงแรกของการเคลื่อนไหวคัดค้านประชาชนมีความไม่พอใจต่อการสร้างโรงงานเช่นกัน แต่ก็ไม่ปรากฏว่ากลุ่มผู้คัดค้านได้ใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามยังมีทฤษฎีอีกกลุ่มหนึ่งไม่เชื่อว่า การใช้ความรุนแรงเกิดจากเงื่อนไขภายในของผู้ที่ใช้ความรุนแรงดังคำอธิบายทั้ง 2 ลักษณะข้างต้นเท่าใดนัก โดยอธิบายว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากการมองว่าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ในการบรรลุผลสำเร็จมากกว่า ซึ่งหมายความว่าจำเป็นต้องมีการวางแผนในเชิงยุทธวิธีเป็นขั้นตอน แต่จากกรณีศึกษาดังกล่าวก็ไม่พบว่ามีเตรียมการใช้ความรุนแรงถึงขนาดมีการเผาทำลายทรัพย์สินแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังมีการอธิบายถึงการใช้ความรุนแรงด้วยเงื่อนไขของสถานการณ์ของความขัดแย้งที่ผู้ใช้ความรุนแรงในการประท้วงถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจใช้ความรุนแรงก่อน ผู้ประท้วงจึงใช้ความรุนแรงเพื่อเป็นการตอบโต้ ซึ่งจากกรณีศึกษาดังกล่าวไม่พบว่ามีสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความรุนแรงกับประชาชนแต่อย่างใด รวมไปถึงยังมีทฤษฎีที่อธิบายว่าความรุนแรงมีที่มาจากเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในสังคมที่มีการกดขี่และไม่มีความยุติธรรมหรือเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่ให้ความชอบธรรมแก่การใช้ความรุนแรงและการอธิบายในลักษณะของการจัดการกับความขัดแย้งที่มีโอกาสจะทำให้เกิดความรุนแรงด้วยอีกแนวทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามคำอธิบายที่แตกต่างกันข้างต้นนั้นไม่จำเป็นต้องหมายความว่า คำอธิบายใดถูกหรือผิดเสมอไป แต่ความสำคัญของความแตกต่างนั้นอยู่ที่ว่า เป็นการอธิบายในระดับของ

ตัวแปรหรือเงื่อนไขในระดับใดมากกว่า ซึ่งแต่ละแนวทางย่อมให้ความแตกต่างในการอธิบายถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรง ดังนั้นการใช้แนวทางการอธิบายใดแนวทางหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อาจจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้นไม่รอบด้านอย่างเพียงพอ

ถ้าเช่นนั้น เงื่อนไขใดที่กำหนดให้มีการใช้ความรุนแรงในกรณีการคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต การใช้ความรุนแรงเกิดจากการเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการบรรลุจุดมุ่งหมายมากกว่าความไม่พอใจหรือความโกรธที่เกิดจากความคาดหวังว่าประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีและปลอดภัยกับความเป็นจริงที่ชีวิตต้องเผชิญกับความเสี่ยงถึงขั้นอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตอันเนื่องมาจากสารพิษจากโรงงานหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาพบว่า การใช้ความรุนแรงในกรณีดังกล่าวมีทั้งในส่วนของรัฐเองซึ่งใช้อำนาจในการกำหนดนโยบายที่ไม่เห็นความสำคัญของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ประกอบกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่มีลักษณะของการปิดกั้นมิให้ประชาชนมีทางเลือกหรือช่องทางอื่นในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวจึงอาจจะเรียกได้ว่าเป็นความรุนแรงในเชิงโครงสร้างที่แสดงออกในรูปของอำนาจหรือโอกาสที่ไม่เสมอกันในการจัดการกับความขัดแย้ง

ในส่วนของประชาชนนั้นการใช้ความรุนแรงมีตั้งแต่ระดับของการข่มขู่ ระดับของการระบายอารมณ์ความโกรธแค้นและระดับของการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งโดยตรง โดยมีลักษณะที่ต่างคนต่างกระทำและไม่ได้เกิดจากกลุ่มบุคคลใดเป็นการเฉพาะซึ่งหมุนเวียนกันไปใช้ความรุนแรงในที่ต่าง ๆ กัน นอกจากนี้การใช้ความรุนแรงส่วนใหญ่แล้วมิได้มีการเตรียมการหรือมีการวางแผนในเชิงยุทธวิธีร่วมกันของกลุ่มผู้คัดค้านแต่อย่างใด มีเพียงในส่วนของการใช้ความรุนแรงในระดับของการข่มขู่เท่านั้นที่พอจะสะท้อนได้ว่าการเตรียมการล่วงหน้า เนื่องจากต้องอาศัยการระดมผู้ที่คัดค้านมาดำเนินการจัดทำป้ายข้อความข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงเหล่านั้น อย่างไรก็ตามการเตรียมการดังกล่าวไม่ได้เป็นการวางแผนในเชิงยุทธวิธีร่วมกันของกลุ่มผู้คัดค้านทั้งหมด แต่เป็นในลักษณะที่ประชาชนโดยทั่วไปต่างคนต่างทำป้ายข้อความขึ้นมาเองเพื่อสะท้อนถึงทัศนคติยอมรับการใช้ความรุนแรงเป็นการส่วนตัวมากกว่า

ทั้งนี้กระบวนการพิสูจน์เงื่อนไขตามสมมติฐานดังกล่าวได้ใช้การวิเคราะห์บนฐานของข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยทั้งจากข้อมูลเอกสารที่ได้มีการบันทึกไว้และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดที่สำคัญในการรวบรวมข้อมูลนอกจากเป็นการศึกษาเหตุการณ์ย้อนหลังซึ่งล่วงเลยมาเป็นเวลากว่าทศวรรษแล้ว การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในส่วนของผู้ที่ใช้ความรุนแรงซึ่งอาจจะมีปัจจัยในเรื่องของการกล่าวโทษในทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์นั้นจึงเป็นทัศนะของผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์เท่านั้น มิได้เป็นทัศนะของผู้ที่ใช้ความรุนแรงที่นอกเหนือจากผู้ที่กระทำความผิดตามข้อสรุปในกระบวนการยุติธรรมแต่ประการใด

ภายใต้ข้อจำกัดในการศึกษาข้างต้น ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่นำไปสู่ปรากฏการณ์ของการใช้ความรุนแรงในกรณีศึกษาดังกล่าวพอสรุปได้ 3 ประการดังนี้

ประการแรก **เงื่อนไขของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ไม่มีความคืบหน้า** แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการเรียกร้องโดยไม่ใช้ความรุนแรงก็ตาม ทำให้ประชาชนขมขื่นว่าจะใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้มีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาที่ไม่มีความคืบหน้านั้นเป็นเพราะรัฐบาลจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย รวมไปถึงเป็นนโยบายของรัฐเองที่สนับสนุนการตั้งโรงงานดังกล่าวด้วย กระบวนการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของรัฐจึงเป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการกดขี่หรือไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถที่จะมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีได้ ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้นด้วย

ประการที่สอง **เงื่อนไขของการชุมนุมที่ขาดการสื่อสารที่ดีมีประสิทธิภาพ** ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างภาครัฐซึ่งเป็นฝ่ายจัดการชุมนุมและกลุ่มคัดค้านที่ต่างฝ่ายต่างไม่สามารถติดต่อประสานงานกับอีกฝ่ายได้ ดังจะเห็นได้จากรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดไม่มีการติดต่อมายังแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านที่ศาลาประชาคมว่าเหตุใดจึงยังไม่สามารถมาพบประชาชนได้ โดยผู้ที่รออยู่ที่ศาลาประชาคมก็ไม่สามารถติดต่อกับคณะของรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อรายงานสถานการณ์ที่ทวีความตึงเครียดขึ้นเรื่อยๆได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความบกพร่องในการสื่อสารทำความเข้าใจภายในแต่ละฝ่ายด้วย โดยในส่วนของกลุ่มผู้คัดค้านนั้นปรากฏว่าประชาชนที่มาชุมนุมเข้าใจว่าได้รับเชิญมาเพื่อรับฟังการตัดสินใจจากตัวแทนของรัฐ ในขณะที่แกนนำกลุ่มคัดค้านทราบดีว่าวัตถุประสงค์ของการจัดชุมนุมก็เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จึงทำให้ผู้ชุมนุมมีความคาดหวังว่าจะต้องมีคำตอบว่ารัฐจะอนุญาตให้โรงงานฯสามารถเปิดดำเนินงานได้

หรือไม่และกลายเป็นความผิดหวังอย่างรุนแรงในเวลาต่อมา ในส่วนของการสื่อสารกันภายใน เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเองปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดตลอดจนเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบที่ศาลาประชาคมไม่ทราบสาเหตุใดรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดจึงไม่สามารถมาพบประชาชนได้ ทำให้ไม่สามารถชี้แจงกับประชาชนได้ว่าจะมีการดำเนินการอย่างไรต่อไปในการชุมนุม ดังนั้นการชุมนุมที่ขาดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในภาวะที่มีฝูงชนจำนวนมากและไม่สามารถชี้แจงกับประชาชนได้เลยจึงทำให้ควบคุมสถานการณ์ที่ตามมาไม่ได้และกลายเป็นความโกลาหลในที่สุด

ประการที่สาม เงื่อนไขของสถานการณ์ในการชุมนุมที่มีผลต่อจิตวิทยามวลชน โดยผู้ชุมนุมมีความรู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมากที่ต้องรอเป็นเวลานานหลายชั่วโมงท่ามกลางสภาพอากาศที่ร้อนโดยที่ไม่มีผู้ใดรับผิดชอบ รวมไปถึงความรู้สึกโกรธแค้นเนื่องจากเข้าใจว่าถูกหลอกให้มาชุมนุมไม่ว่าจะเป็นที่ศาลาประชาคมหรือที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงโดยการขว้างปาสิ่งของเพื่อทำลายทรัพย์สินที่ศาลาประชาคมและที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน นอกจากนี้สถานการณ์ที่ไม่มีการตัดสินใจว่ารัฐจะดำเนินการอย่างไรต่อไปจึงทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกผิดหวังเป็นอย่างยิ่งจากการที่คาดหวังว่ารัฐบาลจะตอบสนองความต้องการโดยการมีคำสั่งปิดหรือระงับการเปิดดำเนินการของโรงงานฯ และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงโดยการเผาและทำลายทรัพย์สินของโรงงานฯ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งด้วยตัวเองในที่สุด

จากผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า การใช้ความรุนแรงในกรณีดังกล่าวนั้นไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษาวิจัย กล่าวคือข้อสรุปตามสมมติฐานดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เนื่องจากมีการผสมผสานกันระหว่างเงื่อนไขของการแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งที่ไม่มีควมคับหน้า เงื่อนไขของการชุมนุมที่ขาดการบริหารจัดการชุมนุมที่มีประสิทธิภาพและเงื่อนไขของสถานการณ์ในการชุมนุมที่มีผลต่อจิตวิทยามวลชน ดังนั้นจากผลการศึกษาที่ได้จึงไม่สามารถยืนยันตามสมมติฐานที่ว่า การใช้ความรุนแรงเกิดจากความเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการบรรลุจุดมุ่งหมายซึ่งจะต้องมีการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะใช้ความรุนแรงหากการเคลื่อนไหวคัดค้านไม่ประสบผลสำเร็จ

จากการศึกษาการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต ในปี 2529 นั้น น่าจะให้ความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงแก่สังคมไทยบางประการดังนี้

ประการแรก ความขัดแย้งไม่ได้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรง เนื่องจากในกรณีดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งได้เริ่มต้นขึ้นและประชาชนไม่ได้มีการใช้ความรุนแรงในระยะแรกแต่อย่างใด ความขัดแย้งจึงไม่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงเสมอไป แต่มีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้ความขัดแย้งกลายมาเป็นความรุนแรงดังผลการศึกษาในข้างต้น

ประการที่สอง ตัวอย่างวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้งด้วยการใช้ความไม่รุนแรง จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการประท้วงของประชาชนชาวภูเก็ตนั้นมิได้เริ่มต้นด้วยการใช้ความรุนแรง แต่เริ่มต้นด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงที่น่าสนใจหลายประการนอกเหนือจากวิธีการทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการยื่นหนังสือร้องเรียนต่อรัฐทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลางหรืออาศัยการชุมนุมประท้วงเพื่อคัดค้านนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังมีวิธีการใช้ความไม่รุนแรงในรูปแบบที่สำคัญโดยเฉพาะการไม่ให้ความร่วมมือทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมกับคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น การร่วมมือกันเพื่อถอนเงินเงินฝากจากธนาคารที่เป็นหุ้นส่วนของบริษัท การไม่สนับสนุนการบริโภคสินค้าบางชนิดเนื่องจากเข้าใจว่าผู้จำหน่ายเป็นหุ้นส่วนของบริษัท รวมไปถึงการปฏิเสธที่จะขายสินค้าและบริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ไม่บ่อยครั้งนักในการประท้วงของประชาชน

ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนภูเก็ทยังมีการประกาศว่า หากไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐด้วยการปิดโรงงานฯ ประชาชนจะประท้วงโดยการไม่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย แม้ว่าวิธีการประท้วงดังกล่าวจะไม่ได้เกิดขึ้นก็ตาม แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าประชาชนภูเก็ตตระหนักความสามารถที่จะต่อสู้กับรัฐด้วยความไม่รุนแรงที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยฉันทามติจากประชาชนในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐและรัฐไม่สามารถที่จะบังคับให้ประชาชนต้องให้ความชอบธรรมนี้ได้ด้วยไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม วิธีการดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนถึงอำนาจที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างชัดเจน

ประการที่สาม ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุมประท้วงที่ไม่มีการจัดการชุมนุมประท้วงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในกรณีดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า ในช่วงที่การเคลื่อนไหวคัดค้านโดยไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ในช่วงต้นปี 2529 จนกระทั่งก่อนวันที่ 23 มิถุนายน นั้น การเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชนภูเก็ตอยู่ภายใต้การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนประชาชนเพื่อดำเนินการเรียกร้องมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็น กลุ่มของกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งได้ทำหนังสือร้องเรียนต่อทางจังหวัดให้มีการชี้แจงเรื่องความปลอดภัย การจัดตั้งกลุ่มประสานงานเพื่อต่อต้าน

มลภาวะเป็นพิษเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องโรงงานแทนทาลัมให้ประชาชนภูเก็ตทราบ การจัดการชุมนุมในวันที่ 1 มิถุนายน โดยความร่วมมือของกลุ่มประชาชน กลุ่มนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบัน และคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 14 สถาบัน และการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมของกลุ่มผู้คัดค้านเพื่อยื่นหนังสือคัดค้านอย่างเป็นทางการต่อรัฐบาล ซึ่งตลอดระยะเวลาของการคัดค้านดังกล่าวตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านได้มีการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของประชาชนที่อาจจะเป็นชนวนนำไปสู่การใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการที่ตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านเข้าไปขอเรื่องก็ด้วยการประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งผลก็ปรากฏว่าในช่วงดังกล่าวไม่มีการใช้ความรุนแรงในการคัดค้านแต่อย่างใด

การใช้ความรุนแรงของประชาชนเกิดขึ้นในวันที่ 23 มิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีการจัดการชุมนุมประท้วงภายใต้แกนนำผู้คัดค้านอย่างที่เคยดำเนินการ เนื่องจากเป็นการจัดชุมนุมของจังหวัด โดยผ่านทางกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เชิญประชาชนมาร่วมชุมนุมโดยไม่มีการเตรียมการในเรื่องน้ำดื่ม อาหาร การชี้แจงกับประชาชนเรื่องยุทธวิธีในการประท้วงหรือการสลายฝูงชนในกรณีที่สถานการณ์บานปลายไม่สามารถควบคุมได้และอาจจะเกิดความรุนแรงในที่ชุมนุม ความรุนแรงในกรณีดังกล่าวจึงเกิดขึ้นในช่วงของการเผชิญหน้ากันระหว่างรัฐซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและประชาชนซึ่งต้องการทราบการตัดสินใจนั้นโดยตรง โดยไม่มีตัวกลางที่ทำหน้าที่ดำเนินการในฐานะตัวแทนของประชาชน จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวคัดค้านหรือการประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรงนั้นจะต้องอาศัยการควบคุมและจัดการการชุมนุมให้คนจำนวนมากอยู่ในแนวทางการเรียกร้องร่วมกันด้วยเป็นสำคัญ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ลักษณะตามธรรมชาติของการประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรง แต่เกิดจากเหตุปัจจัยแทรกซ้อนในการชุมนุมซึ่งไม่มีการจัดการชุมนุมประท้วงอยู่ก่อนแล้วทำให้มีการใช้ความรุนแรงได้ง่ายขึ้น

ประการที่สี่ ความรุนแรงระหว่างการชุมนุมประท้วงเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตไม่ใช่เป็นการใช้อย่างพร่ำเพรื่อหรือมีเจตนาที่จะใช้ความรุนแรงแต่เบื้องต้นตั้งที่คนจำนวนหนึ่งพอทราบว่า คนภูเก็ตเผาโรงงานฯ จึงสรุปว่าคนภูเก็ตเป็นพวกนิยมใช้ความรุนแรง จากกรณีศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประชาชนได้ใช้ความรุนแรงด้วยการใช้สิ่งของขว้างปาเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนหนึ่งทำลายทรัพย์สินของศาลาประชาคมจังหวัดภูเก็ตและเผาทำลายทรัพย์สินของโรงแรมเมอร์ลินและโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรีนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการเรียกร้องของประชาชนด้วยการใช้ความไม่รุนแรงดังที่กล่าวถึงข้างต้นผ่านไประยะหนึ่งแล้วและยังถูกกระทำให้ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่บีบคั้นทางความรู้สึกอย่างถึงที่สุดอีกด้วยและอาจจะสรุปได้ด้วยว่า เมื่อใดก็ตามที่การใช้ความไม่รุนแรงไม่ได้ผลในเงื่อนไขที่คนรู้สึกว่าจะไม่มีความชอบธรรมหรือได้รับความยุติธรรม

การใช้ความรุนแรงอาจจะเป็นทางเลือกที่ตามมาอย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้

ประการที่ห้า ความเข้าใจที่ว่า ประชาชนประท้วงด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงในเบื้องต้นมิได้หมายความว่า คนเหล่านั้นจะต้องไม่ใช้ความรุนแรงตลอดไปไม่ว่าด้วยเงื่อนไขอะไรก็ตาม จากกรณีศึกษาดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า สำหรับคนจำนวนหนึ่งแล้ว การไม่ใช้ความรุนแรงมีข้อจำกัดด้วยเงื่อนไขบางประการเช่นกันและความรักสงบไม่ได้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนเหล่านั้นใช้ความรุนแรงไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นความเข้าใจว่า “คนไทย” เป็นผู้ที่รักสงบแล้วทำให้รัฐปฏิบัติอย่างไรก็ได้กับคนที่รักสงบจึงเป็นความประมาทอย่างยิ่งในการที่รัฐจะกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งดังจะเห็นได้จากกรณีดังกล่าวซึ่งเป็นตัวอย่างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ทั้งนี้คงไม่มีอะไรสำคัญไปกว่า การใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต นั้นได้ทำให้คนจำนวนหนึ่งเห็นด้วยกับวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยการใช้ความรุนแรงดังที่คนหนึ่งที่ว่า “แม้ว่าจะมีผู้ใช้ความรุนแรงจำนวนหลายร้อยหรือหลายพันคน แต่ประชาชนภูเก็ตที่เห็นด้วยกับผู้ใช้ความรุนแรงนั้นมีเป็นหมื่นเป็นแสนคน”<sup>1</sup> หรือที่คนหนึ่งที่ว่า “กรณีโรงงานแทนทาลัมในความรู้สึกของคนภูเก็ตแล้วเป็นความภาคภูมิใจที่สามารถหยุดยั้งหายนะที่จะเกิดแก่ลูกหลานในอนาคตได้”<sup>2</sup> ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการจัดการกับความขัดแย้งของประชาชนในสังคมไทยในอนาคต

ส่วนข้อคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งซึ่งได้จากการศึกษากรณีดังกล่าวก็คือ

ประการแรก เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างประชาชน รัฐจึงอยู่ในฐานะของผู้จัดการกับปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะเป็นคู่กรณีหรือดำเนินการในลักษณะที่ทำให้ประชาชนเข้าใจว่า รัฐเป็นคู่กรณีของความขัดแย้งด้วย ซึ่งจะทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐไม่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจากกรณีดังกล่าวนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างโรงงานแทนทาลัมฯและประชาชนภูเก็ตซึ่งไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงงานฯ โดยประชาชนให้รัฐเป็นผู้ตัดสินแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งว่าจะอนุญาตให้มีโรงงานดังกล่าวต่อไปหรือไม่ แต่ในเวลาต่อมาเมื่อรัฐไม่สามารถ

<sup>1</sup>สัมภาษณ์ เรวูดี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

<sup>2</sup>สัมภาษณ์ โชติ ตั้งวินิต, ประธานกลุ่มนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบัน, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

แก้ไขปัญหให้กับประชาชนได้ ประชาชนจึงมีความรู้สึกว่ารัฐเข้าข้างฝ่ายโรงงานเนื่องจากไม่ดำเนินการตามข้อเรียกร้องของประชาชน รัฐจึงอยู่ในฐานะร่วมกับคู่กรณีในความขัดแย้งซึ่งประชาชนต้องคัดค้านด้วย

ประการที่สอง กระบวนการแก้ไขปัญหความขัดแย้งต้องทันกับสถานการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มิใช่ปล่อยให้ความขัดแย้งบานปลายจนถึงทางตันที่ต่างฝ่ายต่างไม่สามารถหาจุดร่วมกันได้ จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐมิได้แก้ไขปัญหในช่วงที่ความขัดแย้งได้เริ่มก่อตัวซึ่งประชาชนได้มีการเรียกร้องให้รัฐชี้แจงข้อเท็จจริงในเรื่องความปลอดภัยของโรงงานฯ แต่กลับปล่อยให้ประชาชนเข้าใจไปแล้วว่าโรงงานดังกล่าวเป็นอันตรายจริง จนกระทั่งมีการชุมนุมประท้วงคัดค้านการตั้งโรงงานในที่สุด รัฐเพิ่งจะมาตรวจสอบข้อเท็จจริงซึ่งไม่ทันกับสถานการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จากนั้นเมื่อสถานการณ์ของความขัดแย้งคุกรุ่นจนถึงขั้นที่อาจจะมีการใช้ความรุนแรงได้ การแก้ไขปัญหของรัฐกลับเป็นเพียงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนว่ารู้สึกอย่างไรต่อการสร้างโรงงานฯ การแก้ไขปัญหความขัดแย้งทั้งสองครั้งจึงไม่เหมาะแก่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกรณีดังกล่าวเลยแม้แต่น้อย

นอกจากนี้วิธีการแก้ไขปัญหความขัดแย้งยังต้องอาศัยการประเมินสถานการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้นด้วยเป็นสำคัญ โดยในกรณีดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดการชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 ของรัฐเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นประเมินอารมณ์ความรู้สึกของประชาชนถูกต้องกว่าความเป็นจริงมาก จึงไม่คาดคิดว่าประชาชนจะใช้ความรุนแรงได้แม้ว่าจะมีการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงบ้างแล้วก็ตาม กรณีศึกษาเรื่องการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมจึงสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการบริหารจัดการความขัดแย้งของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงของประชาชนได้เป็นอย่างดี

ส่วนข้อเสนอแนะที่มีต่อการศึกษาวិจัยในอนาคตนั้น กรณีศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ในส่วนของภาคประชาชนนั้นมีความรับรู้ต่อหน่วยงานภาครัฐว่าไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหให้กับประชาชนได้ซึ่งเป็นความผิดหวังที่มีต่อระบบการบริหารจัดการความขัดแย้งของรัฐที่เป็นอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการแก้ไขปัญหความขัดแย้งของรัฐยังเป็นการสร้างภาวะความรู้สึกถูกกดขี่ให้กับประชาชนในลักษณะที่ว่า แม้จะมีการเรียกร้องเพื่อให้รัฐตอบสนองความต้องการที่ประชาชนควรจะได้รับอย่างไร รัฐก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการนั้นๆได้ ในส่วนของภาครัฐนั้น กรณีศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐมีทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรง



ในการชุมนุมประท้วงว่าเป็นเรื่องของมือที่สามเป็นผู้ยุยงส่งเสริมให้ประชาชนผู้รักสงบใช้ความรุนแรงหรือความเชื่อมั่นที่ว่ารัฐสามารถควบคุมประชาชนได้ ซึ่งทัศนคติเหล่านี้มีผลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของรัฐด้วย

ดังนั้นปัญหาในการบริหารจัดการความขัดแย้งของภาครัฐในการตอบสนองต่อประชาชนจึงเป็นปัญหาที่สำคัญและน่าที่จะมีการศึกษาต่อไป เช่น เหตุใดการตอบสนองของรัฐต่อข้อเรียกร้องของประชาชนจึงไม่สามารถตอบสนองในสิ่งที่ประชาชนต้องการได้ หน่วยงานภาครัฐมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร การบริหารจัดการความขัดแย้งมีปัญหาในเรื่องของการประสานงานกันภายในระบบราชการเองหรือไม่ เช่น การบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหรือเพราะอะไรการบริหารงานของภาครัฐจึงสร้างความกดดันให้กับประชาชน ทั้งนี้ในบริบททางการเมืองปัจจุบันซึ่งประชาชนต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น หากหน่วยงานภาครัฐยังมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการกับความขัดแย้งที่นับวันจะมีมากขึ้น อาจจะทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกลายเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างคู่กรณีโดยตรงและอาจจะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากขึ้นได้ในอนาคต